

امامزاده سید حمزه (ع) تبریز

امامزاده سید حمزه (علیه السلام) از سادات صحیح النسب آذربایجان بوده و در دربار سلطان محمود غازان و سلطان محمد خدابنده (اولجایتو) از تقرب و احترام خاصی داشت، حتی روزگاری نیز سمت وزارت و دفترداری الجایتو را متعهد بود که بعد کناره گرفت و باقی عمر به زهد و تقوی و عبادت سپری کرده است. با وجود اینکه از مشاغل دولتی فاصله گرفته بود، باز مورد توجه و اکرام سلطان بوده و شبی که از پیشگاه سلطان عازم منزلش بود، در کوی سرخاب تیری به وی اصابت کرد و در همانجا رخت به سرای فانی کشید و در محل فعلی بقعه به خاک سپرده شد. آستان سید حمزه در طی سده های گذشته مورد احترام مردم و حکومت های وقت بوده و محلی برای «بست» نشستن و تخفیف در مجازات مجرمین وجود داشت. عده ای از نویسندگان و محققین در طول ادوار گذشته به برخی از خصوصیات جناب امامزاده سید حمزه و آستانش پرداخته اند. ملا محمد امین حشری ضمن تکرار مطالب مربوط به وجود مصحف شریف در بقعه می نویسد:

مولد شریفش از خوفاست و سلطان غازان به صحبت لازم البهجت ایشان میل تمام داشته اند و در اکثر سفرها ایشان را با خود می برده اند، وفاتش در سنه سبع عشر و سبعمائنه واقع شده.

شجره نامه ی جناب امامزاده سید حمزه مورد تأیید گروهی از نسب شناسان و محققان است. آن ها در سده های مختلف به تأیید نسب نامه ی ایشان پرداخته اند. اولین کسی که نسب نامه ی آن جناب را ذکر کرده، جناب نسابه عظیم الشان ابن عنبه معاصر با امامزاده سید حمزه (علیه السلام) می باشد. متن نسب نامه ی ایشان که با 16 واسطه به هفتمین امام معصوم شیعیان حضرت امام موسی بن جعفر (علیه السلام) می رسد بدین ترتیب است:

حمزة بن حسن بن محمد بن حمزة بن امیرکا بن علی بن محمد بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن حسین بن محمد بن عبدالله بن محمد بن القاسم بن حمزة بن الامام الهمام موسی الکاظم (علیه السلام).

پس از ابن عنبه، گروهی از محققین و نسب شناسان، نسب نامه ی ایشان را در کتاب های خود ذکر کرده اند و برخی نیز به اشتباه واسطه ها را از 16 مورد به سه مورد تقلیل داده اند. گویا در زمان سید محمدرضا طباطبایی جناب سید حمزه را در زیارت نامه ها موجود در بقعه، فرزند بلاواسطه ی حضرت موسی کاظم (علیه السلام) معرفی کرده بودند. وی ضمن رد آن می نویسد:

در تخته ها و الواح زیارت نامه ها نوشته اند که جناب سید حمزه مرحوم پسر صلیبی بلاواسطه ی جناب امام همام حضرت موسی بن جعفر (علیه السلام) است، اشتباه است و جناب سید حمزه (علیه السلام) که پسر صلیبی آن حضرت است در یک فرسخی دارالخلافة تهران در نزدیک شاهزاده شاه عبدالعظیم مدفون است.

آستان مقدس امامزاده سید حمزه (علیه السلام) در شهرستان تبریز، خیابان ثقة الاسلام و در جنب مقبرة الشعراء قرار دارد. بنا بر شواهدی، بقعه و بارگاه جناب امامزاده سید حمزه (علیه السلام) پس از وفاتش توسط فرزندش سید حسین یا میرابوالحسن ساخته شده است. ملا حشری در توصیف بنای بقعه می نویسد:

مرقد منور حضرت سید حمزه در حوالی سرخاب در عمارتی واقع است فی الواقع گنبد و عمارت او از کمال ارتفاع با آفتاب لاف برابری می زند و عمارت مرقدش با بهشت عدن در هوا و صفا دعوی بهتری می کند.

بقعه در زمان های مختلف و به دفعات مورد تعمیر و بازسازی قرار گرفته است. اسرار علیشاه به این موضوع توجه داشته و در مورد تعمیراتی که در دوره ی صفوی و قاجار در بقعه انجام شده، می نویسد:

... از آن جمله در سال 1007 ق در زمان بنای مسجدی متصل به این بقعه و مشهور به «قزلی مسجد» است، ابراهیم خان را مباشر این امر خیر فرموده در ضمن بنای مسجد به تعمیر مقبره آن بزرگوار مبادرت کرد. دوباره به مرور دهور و تقاضای روزگار رو به انهدام نهاد تا در سال 1279 ق از طرف ناصرالدین شاه قاجار که منبع فیض و مصدر خیرند، رستم خان را مأمور به تعمیر و ازدیاد رونق زیب و زینت آستانه ی مقدس سید بزرگوار فرمودند و صحن مبارک او را پناهگاه و بست نشین عموم مقروضین و مقصرین دولت و ملت کردند.

عبدالعلی کارنگ هم دیده های خود از آستان امامزاده سید حمزه را که متعلق به قبل از پیروزی انقلاب اسلامی است، چنین توصیف می کند:

آنچه اکنون پابرجاست عبارت از صحن بالنسبه وسیعی است که در سمت جنوب این مقبره قرار گرفته و در سمت مشرق و شمال آن حجرات و مدرس ها، که از دهها سال پیش متروک است و مبدل به امانتگاه اموات شده بودند، در تعمیر سال های 1333 - 1334 شمسی که از محل اوقاف ظهیریه به عمل آمد، دوباره به حجره و اقامتگاه طلاب علوم دینی مبدل گردید. بقعه امامزاده سید حمزه (علیه السلام) متشکل از صحن، مسجد سیدحمزه، گنبدخانه، مدرسه ظهیریه (قسمت اداری بقعه) و سرویس های بهداشتی است. مسجد سید حمزه در غرب صحن، مدرسه ظهیریه و سرویس های بهداشتی در شمال صحن و ایوان ورودی و گلدسته در جنوب صحن قرار دارد.

درب ورودی صحن از ضلع جنوبی تعبیه شده و جنس در از چوب است. طاق مرمین سر در صحن از چهار قطعه سنگ مرمر درشت تشکیل شده است. دو قطعه پایه و دو قطعه سنگ سه گوش که در پیشانی در به طور متقابل به کار رفته اند، سنگ های طاق مرمین، سردر محسوب می شوند که در طی گذشت زمان همچنان زیبایی خود را حفظ کرده اند. سنگ های پایه، صاف بوده و نوشته ندارد ولی سنگ هایی که در پیشانی در از دو سو به طور متقابل قرار گرفته اند دارای خط ثلث عالی و حاوی آیه ی شریفه ی «أَدْخُلُوا بسلام آمین» و در زیر هر یک از آنها در میان ترنج عبارت «یا مفتح الابواب» به طور برجسته نقر شده است. در جانب شرقی درب ورودی و بر روی دیوار، کتیبه مرمینی نصب شده که متن آن حاوی اطلاعاتی در خصوص تعمیر بقعه در زمان قاجاریه است.

در کرانه های طاق در جانب شرقی مصراع «به امر شاه جهان آصف بلند اقبال» و در جانب غربی مصراع «مقام دانش و آرمزش است نام خدا» به خط نستعلیق حک گردیده و با یک رشته اسلیمی زیبا تزیین یافته است. گنبدخانه در ضلع جنوب شرقی صحن قرار دارد. برای ورود به گنبدخانه از دو طریق می توان عمل نمود. اول از طریق ورودی بانوان که از فضای دهلیز امکان پذیر است و دوم از طریق ورودی آقایان از راه کفشکن. دهلیز بقعه در بین کفشکن و ایوان ورودی قرار دارد. در ضلع جنوبی دهلیز راه پله ای است که به طبقه ی بالا منتهی می شود. ایوان عتیق بقعه، در ضلع شمالی گنبدخانه قرار دارد و پنجره ی ارسی آن را از جا کنده اند و هم اکنون بین ایوان و صحن حائلی وجود ندارد.

در دیوار شرقی ایوان دو قطعه آزاره ی مرمری بسیار زیبایی همراه با نقوش گل و بوته وجود دارد و احتمال می رود مربوط به دوره ی آق قویونلوها و ترکمان باشد. در صحن ایوان چند نفر از شخصیت های مذهبی، سیاسی و فرهنگی دفن شده و دور تا دور ایوان نقاشی های زیبایی وجود دارد. سراسر طاق ایوان آیینه کاری شده و در ضلع جنوبی آن دری با طاق مرمری قرار دارد که به داخل گنبدخانه باز می شود. این در از چوب بوده و متعلق به دوره ی صفویه است.

در قسمت هر یک از پایه های طاق، یک ترنج قندیلی گلدان تعبیه گردیده که در توی ترنج دست راست عبارت «بنده آستان ولایت نشان» و در توی ترنج دست چپ عبارت «میرزا محمد ابراهیم وزیر آذربایجان» به طور برجسته کنده شده است و نشان می دهد که جسد میرزا محمد ابراهیم ظهیرالدین وزیر آذربایجان، معاصر با شاه سلیمان صفوی در آستانه بقعه به خاک سپرده شده است. دری که زر طاق قرار گرفته نیز خالی از لطف هنری نیست و حلقه و شبکه های فلزی متعددی دارد، نوشته ی شبکه ها عبارت از «بسم الله الرحمن الرحیم»، «یا مفتح الابواب» و «یا قاضی الحاجات» است.

دو قطعه آزاره مرمین بسیار زیبا در پشت پایه های طاق مرمین مزبور بر دیوار شمالی بقعه نصب شده است. در وسط این قطع سنگ ها یک ترنج قندیلی به مثابه گلدان و بالای آن گل و برگ متنوع و فروانی که سر به در آورده اند حجاری شده است. در گنبدخانه، محراب مقرنس کاری و گچبری شده ای قرار دارد که متعلق به دوره ی قاجاریه بوده و بالای آن تمثالی از جناب سید حمزه و پسرش توسط استاد الله وردی، نقاش تبریزی ترسیم شده است. مقرنس کاری و آینه کاری سطح درونی گنبد و تزیینات و آرایه های نمای داخلی در سال 1381 ش نصب شده است. مزار امامزاده سید حمزه (علیه السلام) چسبیده به دیوار غربی و جنوبی در سرداب قرار دارد. فضای سرداب حدود دو متر پایین تر بوده و بر روی آن سنگ مزاری وجود ندارد. قبر دیگری مربوط به ضیاءالدوله امان الله میرزا طالب در سرداب وجود دارد که چسبیده به دیوار جنوبی و شرقی است و اسم وی بر روی سنگ مرمری حک شده و بر روی مزارش نهاده شده است.

بقعه سید حمزه (علیه السلام) دارای موقوفات مفصل و گسترده ای بوده و واقف آن مرحوم میرزا محمد ابراهیم ظهیرالدین وزیر

آذربایجان بوده است. این موقوفات معروف به «ظهیریّه» است. در کنار بقعه ی امامزاده سید حمزه تعدادی از مشاهیر علم و ادب و مذهب دفن شده که متأسفانه در اثر گذشت زمان و توسعه مقبرةالشعراء و آستان امامزاده سیدحمزه، آثار قبور آن ها از بین رفته است.

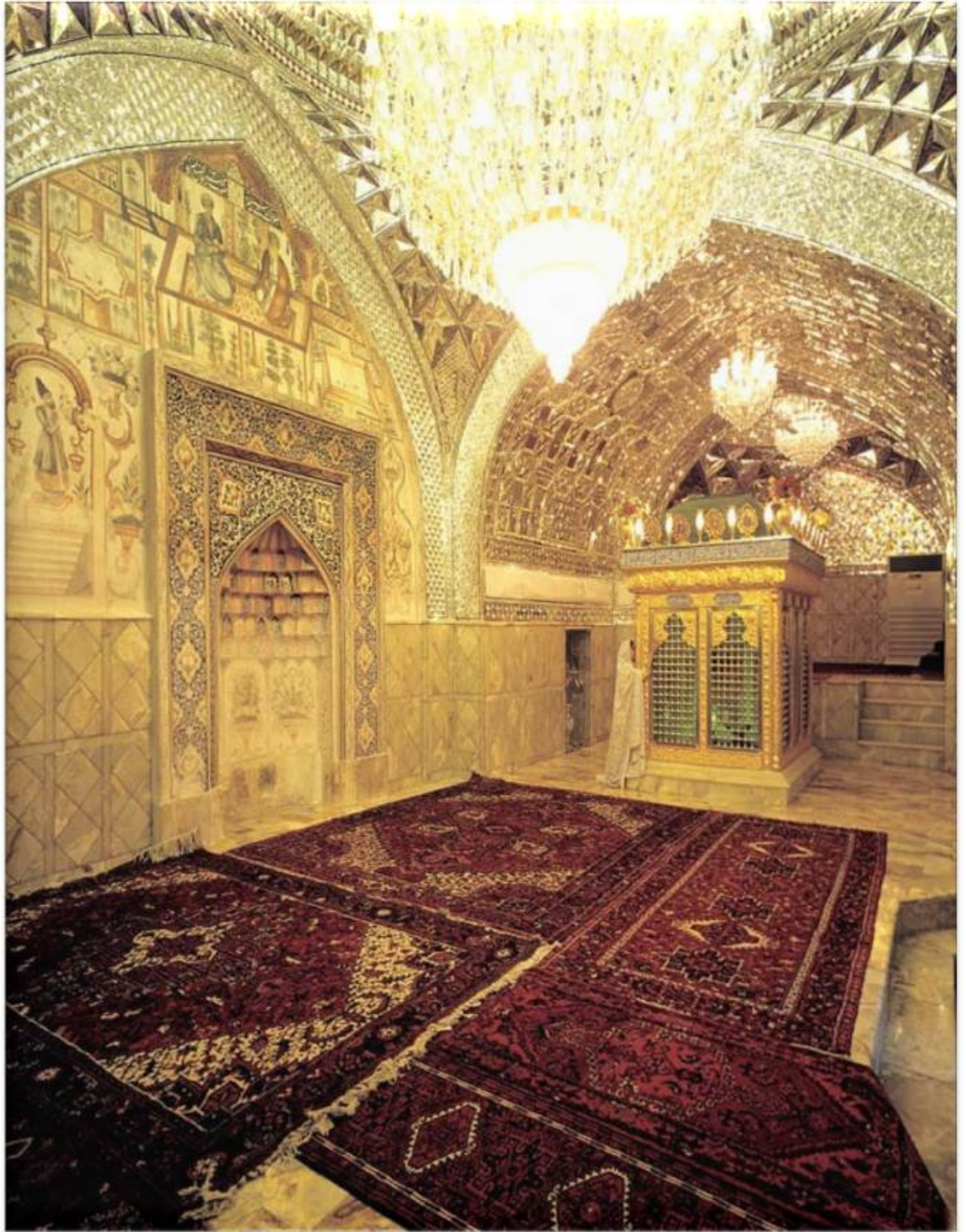
هم اکنون آستان مقدس سید حمزه (علیه السلام) از بقاع بسیار معروف شهر تبریز بوده و هر روز شاهد حضور زائران از اقصی نقاط کشور می باشد. این بقعه توسط هیأت امناء و با نظارت اداره اوقاف تبریز اداره می شود.

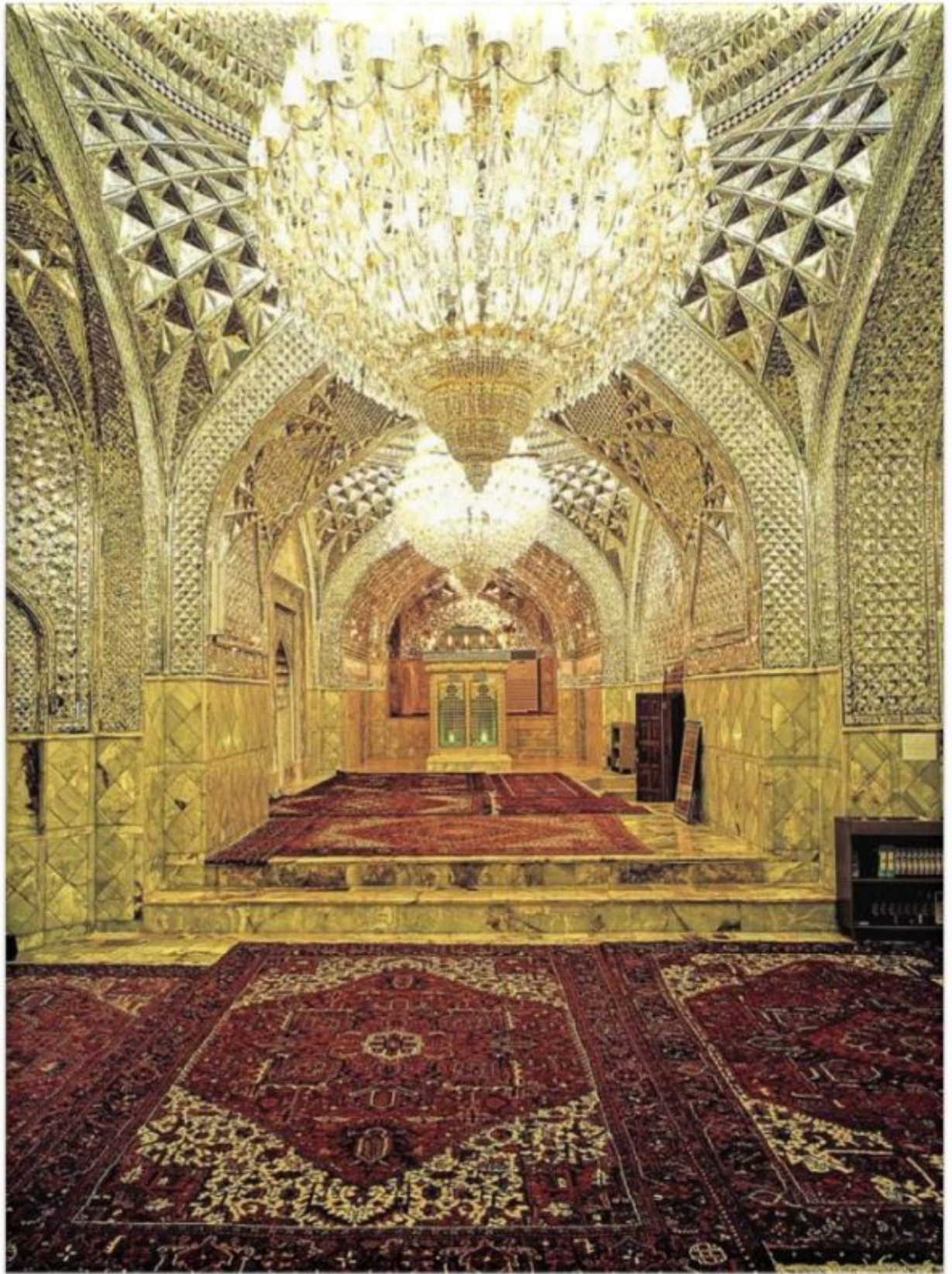

مزار سید حسره (علیه السلام) در سردابی

منبع : سایت امامزادگان